

COVID-19 Pandemi Sürecinde Katılım Bankaları ve Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği

Comparison of Financial Performances of Participation Banks and Deposit Banks during the COVID-19 Pandemic Process: The Case of Türkiye

Melek Nur OSANMAZ¹, Ömer Faruk RENÇBER², İbrahim Halil EKŞİ³

Öz

Amaç: Yapılan bu çalışmada amaç, tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını sürecinde katılım bankaları ile mevduat bankalarının finansal performanslarının karşılaştırmasını yaparak salgından ne düzeyde etkilendiklerini ortaya koymaktır.

Tasarım/Yöntem: PROMETHEE yöntemi alternatifler arasında en iyisini seçebilmek, alternatifleri sıralamak veya önceden belirlemiş tercih kriterine göre ikili karşılaştırma yapabilmek amacıyla kullanılan nicel karar verme tekniğidir. Bundan dolayı çalışmada çok karar verme tekniklerinden biri olan PROMETHEE yöntemi (Preference Ranking Organization Method for Enrichment Evaluations) kullanılmıştır. Çalışmada üç katılım bankası ile üç mevduat bankası örneklem olarak seçilmiştir.

Bulgular: Seçilen bankaların 2018-2023 yılları arasındaki sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite ve karlılığa dayalı performansları incelenmiştir. Çalışmanın sonucuna göre; Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Albaraka Türk'ün pandemi sürecinden olumlu etkilenip analiz sonucundaki sıralamalarının yükseldiği; ING Bank, QNB Finansbank'ın pandemiden olumsuz etkilenip sıralamalarının gerilediği; Türk Ekonomi Bankası'nın ise sıralamasında bir değişikliğin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sınırlılıklar: COVID-19 pandemi sürecinde bankaların finansal performanslarının nasıl etkilendiğinin ortaya konulduğu bu çalışmanın en önemli kısıtı vaka sayılarının artmaya devam etmesi ve incelenen periyotta faaliyet gösteren katılım banka sayısının sınırlılığıdır.

Özgünlük/Değer: Ekonomiye derinden etkileyen COVID-19'un bankaları ne derece etkilediği merak konusu olmuştur. Ancak yapılan literatür taramasından anlaşıldığı üzere, katılım bankalarının ve mevduat bankalarının performanslarının; COVID-19 öncesi, COVID-19 süreci ve COVID-19 sonrası olarak ele alınmadığı görülmüştür. Çalışma önemli ve merak edilen bir konuya açıklık getirmektedir. Literatürde var olan bu önemli boşluğu doldurması araştırmanın özgün değerini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Mevduat Bankaları, COVID-19, PROMETHEE Yöntemi

Abstract

Purpose: The purpose of this study is to compare the financial performances of participation banks and deposit banks during the COVID-19 epidemic, which affected the whole world, and to reveal how much they were affected by the epidemic.

Design/Methodology: The PROMETHEE method is a quantitative decision-making technique used to select the best among alternatives, to rank the alternatives or to make a pairwise comparison according to the predetermined preference criteria. Therefore, The PROMETHEE method which is one of the many decision making techniques, was used in the study. Three participation banks and three deposit banks were selected as samples in the study.

Findings: The performances of the selected banks based on capital adequacy, asset quality, liquidity and profitability between 2018-2023 were examined. According to the results of the study; Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Albaraka Türk were positively affected by the pandemic process and their rankings increased as a result of the analysis; ING Bank and QNB Finansbank were negatively affected by the pandemic and their rankings decreased; It was concluded that there was no change in the ranking of Türk Ekonomi Bankası.

Limitations: The most important limitation of this study, which reveals how the financial performance of banks was affected during the COVID-19 pandemic, is the continuing increase in the number of cases and the limited number of participation banks operating in the period examined.

Originality/Value: It has been a matter of curiosity to what extent COVID-19, which deeply affects the economy, affects banks. However, as understood from the literature review, the performances of participation banks and deposit banks; It has been observed that pre-COVID-19, COVID-19 process and post-COVID-19 were not discussed. The study clarifies an important and curious issue. Filling this important gap in the literature constitutes the unique value of the research.

Keywords: Participation Banks, Deposit Banks, COVID-19, PROMETHEE Method

¹ Doktorant, Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme, meleknurosanmaz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4986-9538

² Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme, dr.ofrencber@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8020-2750

³ Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme, eksihalil@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0239-3253

1. GİRİŞ

COVID-19, Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkması ve tüm dünyada etkili olmasıyla birlikte 11 Mart 2020 tarihinde, Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel pandemi olarak ilan edilmiştir. COVID-19, önce bir sağlık krizi olarak ortaya çıksa da aslında ekonomik krize sebep olmuştur. Salgının getirdiği belirsizlik, üzüntü, yas ve endişe beraberinde hem reel sektörleri hem de finansal sektörleri olumsuz şekilde etkilemiştir. 11 Mart 2020 tarihinde, Dünya sağlık örgütü tarafından hastalığın pandemi olarak ilan edilmesinden sonra Türkiye'de 14 Mart 2020 tarihinde ilk COVID-19 vakası görülmüştür. Türkiye'de görülen ilk vaka sonrasında çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlere sosyal mesafeyi korumak, izolasyon, karantina ve sokağa çıkma yasağı örnek olarak verilebilir. Alınan tedbirler sağlık krizini ortadan kaldırmak için yapılması gereken önlemler olsa da sosyal yaşamı ve ekonomik yaşamı yavaşlatması kaçınılmaz olmuştur. Sokağa çıkma yasağı ve alınan diğer tedbirler ekonomide harcamaların ve üretimin negatif yönde büyümesine sebep olmuştur. Sokağa çıkma, karantina vb. tedbirlerin alınması günlük sosyal aktiviteleri etkilemenin yanında bazı iş kollarının kapanmasına da sebep olmuştur. Negatif büyümenin önüne geçebilmek amacıyla ülkeler önlemler ve bazı destek paketleri açıklarak ülkelerinin pozitif yönde büyümelerine yardımcı olmaya çalışmışlardır.

31 Mayıs 2024 tarihi itibarıyla tüm dünyada görülen toplam vaka sayısı 775.481.326 iken, aynı tarihte toplam 5,47 milyar COVID-19 aşı dozu uygulanmıştır (Dünya Sağlık Örgütü, 2024). Bu rakamlar COVID-19'un tüm dünyayı sarsan küresel bir kriz haline geldiğinin kanıtıdır. Hem reel sektörü hem de finansal sektörü etkileyen pandemi bankaları da olumsuz şekilde etkilemiştir. Bankacılık sektörü ülke ekonomisi için hayati bir öneme sahiptir. Çünkü yalnızca sağlıklı bir bankacılık sistemi ile pandeminin olumsuz etkileri en aza indirilebilir. Sağlıklı bir bankacılık sistemi hem mevduat bankalarının hem de katılım bankalarının birbirlerini tamamlayarak faaliyet göstermesiyle olabilir. Çünkü katılım bankaları mevduat bankalarını tamamlayarak atıl kalan fonları ekonomiye kazandırma amacı taşır. Bunun sonucunda ekonomide tasarruf miktarı artar, fonlar verimli ve etkili şekilde ekonomide değerlendirilir. Ancak pandemiyle birlikte bankaların iş olanakları, verimlilikleri ve sermayeleri olumsuz şekilde etkilenmiştir. Bankaların karşılaştıkları bu olumsuzluklar ve pandemi öncesi, süreci ve sonrasında finansal performanslarında ne gibi değişikliklerin olduğu konusu araştırmacıların ve akademisyenlerin dikkatini çekmiştir. Ancak yapılan literatür taraması sonucunda, görüldüğü üzere bankaların COVID-19 öncesi, COVID-19 süreci ve COVID-19 sonrası kapsayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Öte yandan bankalar ile doğrudan veya dolaylı ticarete bulunan kişi veya kurumlar, bankaların pandemi döneminde finansal performanslarının nasıl bir oranda artış veya azalış gösterdiğini merak etmektedir. Gerçekleştirilen çalışma hem bu merakı gidermek hem de literatürdeki boşluğu doldurmak amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışma, 2020 yılından beri etkisini gösteren COVID-19'un bankalar üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı gereği üç katılım bankası ve üç mevduat bankalarının 2018-2023 yılları arasındaki verileri incelenerek analiz edilmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırılmak istenen mevduat bankaları ise çalışmanın ulaşacağı sonuçların verimliliği açısından aktif büyüklüğü bakımından katılım bankalarına en yakın olan bankalardan seçilmiştir. Analiz edilen veriler karşılaştırılarak tablolar ve şekiller halinde sunulmuştur.

Yapılan çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde COVID-19 hakkında genel bilgiler verilerek çalışmanın amacından bahsedilmiştir. İkinci bölümde katılım bankaları hakkında bilgi verilerek katılım bankaları ile mevduat bankalarının literatürdeki karşılaştırmalarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde bankaların 2018-2023 yılları arasındaki verileri analiz edilerek tablolar ve grafikler halinde karşılaştırmaları yapılmıştır. Çalışmada 2018-2019 yılları pandemi öncesi yıllar olarak ifade edilmiştir. 2020-2021 yılları pandemi süreci, 2022-2023 yılları ise pandemi sonrası olmak üzere analiz gerçekleştirilmiştir. Son bölümde ise araştırma sonucunda elde edilen veriler ile genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. KATILIM BANKACILIĞINA YÖNELİK TEORİK ALT YAPI VE LİTERATÜR

Bu bölümde katılım bankacılığının doğuş sebebine, Türkiye'deki gelişimine, ürün çeşitliliğine ve katılım bankaları ile mevduat bankalarının karşılaştırmasına yönelik literatürde bulunan çalışmalara değinilmiştir.

2.1 Katılım Bankacılığı

Küreselleşmenin etkisi ve ölkelerin birbirleri ile entegrasyonunun artması finansal piyasaların önemini artırmıştır. Bankacılık sektörü ise finansal sistem içerisinde önemli bir paya sahiptir. Bankalar düzenli şekilde işletmelere ve kişilere krediler vererek bu krediler ile işletmelerin ve kişilerin kısa veya uzun dönemdeki faaliyetlerini düzenli ve verimli bir şekilde yapılmasına yardımcı olur. Bankalar vermiş oldukları krediler ile bir faiz geliri elde ederler. İşletmeler ve kişiler ise krediyi kullanarak fayda sağlamış olurlar (Akyüz vd., 2020).

Bankacılık sektörü kendi içinde çeşitli dallara ayrılmıştır. Bu dallar ile parayı elde etme ve dağıtma görevlerini gerçekleştirirken aynı zamanda çeşitli yollar kullanır. Bankalar; merkez bankası, yatırım ve kalkınma bankaları, ticari bankalar ve katılım bankaları olmak üzere dallara ayrılır. Merkez bankası para basımı ve hazine darlık görevini gerçekleştirir. Yatırım ve kalkınma bankaları tahvil ile kredi sağlayan işletmelere doğrudan kredi vermeyen ve işletmelerin fon ihtiyacını karşılayan bankalardır. Ticari bankalar kredi verip karşılığında faiz getirisi elde eden bankalardır. Katılım bankaları ise müşterilerine fon ihtiyaçlarına cevap veren ve yaptığı bankacılık işlemlerini kâr-zarar ortaklığı ile yapan bankacılık türüdür (Kahraman, 2020).

Katılım bankalarının ortaya çıkmasında birçok sebep vardır. Bu sebepler arasında en önemlisi faizin İşlam dininde kesin bir hüküm ile yasaklanmasıdır. Katılım bankaları faizsiz bir yapı oluştururken İşlam dinini esas alır. Faizin yüce kitap Kur'an-ı Kerim'de yasaklanmış olmasındaki sebep faizin emek harcanmadan ve bir karşılığı olmadan mal elde edilmesidir. Faiz emek isteyen faaliyetlerden insanları uzaklaştırır. Katılım bankalarının ortaya çıkmasındaki diğer sebep ise sosyal sebeplerdir. Çünkü faiz zengin ile yoksul arasındaki sınıf farklılığını artırabilir.

“Faizsiz Bankacılık” 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış ve özellikle Basra Körfezi'ndeki petrol üreticisi ölkeler başta olmak üzere birçok ölkenin dikkatini çekmiştir. Müslüman nüfusun yoğun olduğu bölgelerde fonların ekonomiye kazandırılması amacıyla ortaya çıkan İşlami bankacılık, İşlami kurallara göre faaliyet gösterir. Katılım bankaları 50 yıllık geçmişi ile faaliyet alanını hızla genişletmektedir. Bankacılık sektöründe faizden kaçan ve mevduat bankalarını tercih etmeyen tasarruf sahiplerinin çoğunluğunun tercihi olan Katılım bankaları özellikle Endonezya, Malezya, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'da tercih edilip bu ölkelerde gelişme göstermektedir. Türkiye'de gelişmesine devam eden Katılım Bankaları, önce “Özel Finans Kurumu” olarak isimlendirilirken 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile yapılan değişikliklerle ismi “Katılım Bankası” olarak değiştirilmiştir (şekeroğlu & Özer, 2017).

İşlami Bankacılık olarak da bilinen katılım bankacılığı dünya ekonomisinde önemli yere sahiptir ve önemi gün geçtikçe artmaktadır. Katılım bankacılığı, yastık altında kalan atıl tasarrufları faizsiz şekilde yürütölen, finansman yöntemi hizmetleri ile değerlendiren, finansal sektörde faaliyette bulunan ve mali sektörde İşlami ilkelere göre çalışan ayrıca her türlü bankacılık hizmetlerini gerçekleştiren kuruluşlardır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2023).

Katılım bankalarının Türk bankacılık sektöründe yer almasının en önemli sebebi ölkenin büyük çoğunluğunun Müslüman olması, dinsel inançları sebebiyle faizden uzak durması ve dolayısıyla tasarruflarını geleneksel bankalarda değerlendirmek yerine yastık altında atıl kalmasıdır.

Ölkemizde faiz hassasiyetinden dolayı yastık altında kalan tasarruflar katılım bankaları ile ekonomiye kazandırılmıştır. Bu süreç ilk olarak 1984 yılında Albaraka Türk Özel Finans Kurumu'na faaliyet izni verilerek başlanmıştır. 1985 yılında Albaraka Türk Özel Finans Kurumu ve Faisal Finans Kurumu faaliyete başlamıştır. 1989 yılında Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu, 1991 yılında Anadolu Özel Finans Kurumu, 1995 yılında İhlas Finans Kurumu, 1996 yılında Asya Özel Finans Kurumu kurulmuştur. 2001 yılında İhlas Finans Kurumu'nun faaliyeti Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından durdurulmuş ve bankacılık ruhsatı iptal edilmiştir ve Faisal Finans Kurumu, Family Finansa dönuşmüştür. 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile sektördeki kuruluşların ünvanı "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" şeklinde değerştirilmiştir. Özel Finans Kurumları Birliği ünvanı "Türkiye Katılım Bankaları Birliği" olarak değerştirilmiştir. Anadolu Finans ile Family Finans birleşerek Türkiye Finans olmuştur. 2016 yılında TMSF tarafından Bank Asya'nın faaliyet izni kaldırılmıştır. Vakıf Katılım Bankası ikinci kamu katılım bankası olarak kurulmuştur.

2019 yılında Türkiye Emlak Katılım Bankası üçüncü kamu katılım bankası olarak kurulmuştur (Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2023).

Katılım bankaları özel cari hesaplar, katılma hesapları ve özel fon havuzları olmak üzere üç farklı şekilde fon toplarlar. Toplanan bu mevduatlar Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kapsamında güvence altına alınmıştır. Mevduat sahiplerinden toplanan fonlar katılım bankaları tarafından faizsizlik prensibi kapsamında çeşitli şekilde kullanılırlar. Murabaha, Müşareke, Mudarebe, Selem, İcara, İstisna, Teverruk, Sukuk ve Karz-ı Hasen, katılım bankalarının faizsizlik prensibi kapsamında kullandığı çeşitli yöntemlere örnektir (Osanmaz, 2020).

Bankacılık sektörü içerisinde katılım bankalarının ve mevduat bankalarının var olması, bankacılık sektörünün hem tamamlanmasını hem de rekabetçi yapısını oluşmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda bankalarının finansal performanslarının sürekli ölçülmesini gerekli kılmaktadır. Ayrıca bankaların finansal performanslarının ölçülmesi, devlet, yatırımcı ve paydaşlar için son derece öneme sahiptir.

2.2. Literatür

Katılım bankacılığının ortaya çıkması ve giderek önem kazanmasıyla birlikte katılım bankacılığına olan talep artmıştır. Ülkemizde ve dünyada katılım bankacılığı hem nitelik hem de nicelik yönünden giderek gelişmeye devam etmektedir. Katılım bankalarının hem mevduat bankalarının tamamlayıcısı niteliğinde olması hem de mevduat bankaları ile kıyaslanması sebebiyle bu alanda yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir. Özellikle bu bankacılık türleri kârlılık, maliyet, likidite ve etkinlik gibi konularda karşılaştırılmıştır. Böylelikle hem ulusal hem de uluslararası literatürde katılım bankaları ile mevduat bankalarının karşılaştırılması ile ilgili yapılan önemli çalışmaların olduğu görülmektedir.

Bu alanda yapılan çalışmalara Korkmaz, Taş ve Zeytinoğlu'nun 2019 yılında yaptıkları çalışma örnek olarak verilebilir. Yaptıkları bu çalışmalarında 2010-2017 yılları arasında faaliyet gösteren üç katılım bankası ile üç ticari bankanın karşılaştırmasını yapmışlardır. Seçilen altı banka kârlılık, risklilik ve aktif kalitesi yönünden incelenmiştir. Veriler Mann Whitney U-Testi ile analiz edilmiştir. Sonuç olarak katılım bankalarının kârlılıklarının ticari bankalara göre yüksek performans gösterdiğini ve katılım bankalarının sektördeki payını her geçen gün arttırarak ticari bankalar ile rekabet edebilecek düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır.

Çöllü 2021 yılında katılım bankaları ile geleneksel bankalarının finansal performanslarını COVID-19 salgından nasıl etkilediğini ortaya çıkarmak için bir çalışma gerçekleştirmiştir. COVID-19 salgınının olumsuz etkilerinin ilgili kurumların aldığı tedbirler sayesinde sınırlı tutulduğunu ancak ilerleyen zamanlarda salgının büyüklüğüne ve alınan tedbirlerin artmasına bağlı olarak etkilerin artabileceğini sonucuna ulaşmıştır.

Güler 2019 yılında yaptığı çalışmada Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları ile mevduat bankalarının kârlılığını panel veri analizi ile değerlendirmiştir. Çalışmada katılım bankacılığının gelişiminin önemli olduğunun ve Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları sayısının da artması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Gürçay ve Çakan 2022 yılında yaptıkları çalışmalarında COVID-19 döneminde Türkiye'de faaliyette bulunan katılım bankaları ile özel mevduat bankalarının karşılaştırmasını yapmışlardır. Çalışmada beş katılım bankası ile beş mevduat bankalarının kârlılık, sermaye yeterliliği, risk ve borç ödeme gücü, aktif kalitesi ve likidite bakımından karşılaştırmışlardır. Karşılaştırmalarını t-testi ile sınavıp anlamlı bir fark olup olmadığını değerlendirmişlerdir. Sonuç olarak salgın sürecinde katılım bankalarının aktif kalitesinin daha verimli olduğunu diğer değişkenlerde ise anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Türkiye'de faaliyette bulunan katılım bankaları ile özel sermayeli mevduat bankalarının karşılaştırmasını yapan Yurtadur ve Demirbaş bankaların 2010 ve 2016 yılları arasındaki verilerini kullanmışlardır. Çalışmalarında üç katılım bankası ile aktif büyüklüğü bakımından yakın olan üç mevduat bankaları finansal performansları yönünden karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada aktif kalitesi, kârlılık, sermaye yeterliliği, risk ve borç ödeme gücü ve likidite oranı kullanılmıştır. Sonuç olarak katılım bankalarının mevduat bankalarından daha yüksek kârlılık performansı gösterdiği sonucuna

ulaşmışlardır. Aynı zamanda katılım bankalarının daha düşük öz kaynak kullanımının olduğunu ama bu durumun sermaye yeterlilik açısından anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tuncay 2018 yılında yaptığı çalışmasında Türkiye’de faaliyette bulunan katılım bankaları ile mevduat bankalarının finansal performanslarını karşılaştırmıştır. Çalışma sonucunda aktif büyüme ve kaldıraç açısından katılım bankalarının yüksek performans gösterdiğini, mevduat bankalarının ise kârlılık, öz sermaye oranı ve aktif kalitesi açısından yüksek performans gösterdiğini tespit etmiştir.

Özbek ve diğerleri 2021 yılında Türk Bankacılık sektörünün COVID-19 öncesi ve sonrası olarak karşılaştırmalarını yapmıştır. Çalışmada bankometer yöntemi ile 10 tane büyük ve orta ölçekli bankalarının 2011-2020 yılları arasındaki verileri kullanılmıştır. Çalışmanın genel bulgusuna göre pandemi döneminde kamu bankaları ile özel sermayeli bankalar arasında ayrışma olduğu görülmüştür.

Yapılan literatür taraması sonucunda anlaşıldığı üzere, katılım bankalarının ve mevduat bankalarının performanslarının; COVID-19 öncesi, COVID-19 süreci ve COVID-19 sonrası olarak ele alınmadığı görülmüştür. Dolayısıyla pandeminin bankaların performansları üzerinde ne gibi bir etkisinin olduğu tek tek araştırılmak istenmiştir. Bu bakımdan çalışma gerek katılım bankalarının gerekse de mevduat bankalarının hem müşteri kitleleri hem de yöneticileri açısından önem arz etmektedir.

3. YÖNTEM

Çalışmada çok karar verme tekniklerinden biri olan PROMETHEE yöntemi (Prefence Ranking Organization Method for Enrichment Evaluations) kullanılmıştır. Bu yöntem ilk olarak 1982 yılında Jean Pierre Brans tarafından geliştirilmiştir. PROMETHEE yöntemi alternatifler arasında en iyisini seçebilmek, alternatifleri sıralamak veya önceden belirlemiş tercih kriterine göre ikili karşılaştırma yapabilmek amacıyla kullanılan nicel karar verme tekniğidir (Bağcı & Rençber, 2014).

PROMETHEE yöntemi 6 aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın akışını etkilememesi için yöntemin teknik anlatımında çok detaya girilmemiştir. Uygulamada ilk aşamada karar matrisleri oluşturulur. Bu adımda m adet kriter ve n adet alternatiften oluşan karar matrisi aşağıdaki gibidir:

$$\begin{bmatrix} x_{11} & \dots & x_{1m} \\ \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{n1} & \dots & x_{nm} \end{bmatrix}$$

2. aşamada tercih fonksiyonları belirlenir. Bu adımda problemin ve verilerin özelliğine göre birinci (olağan), ikinci tip (U-tipi), üçüncü tip (V-tipi), dördüncü tip (Seviyeli), beşinci tip (Linear) veya altıncı tip (Gaussian) fonksiyonlardan biri tercih edilir. Daha sonra 3. aşamaya geçilir ve alternatif çiftler için tercih indeksi oluşturulur. Bu aşamada kullanılan denklem aşağıdaki gibidir:

$$\pi(a, b) = \frac{\sum_{i=1}^k w_i \cdot P_i^{(a,b)}}{\sum_{i=1}^k w_i}$$

4. aşamada pozitif negatif üstünlükler belirlenir. Bu aşamada her birim en kötü seçenek ile karşılaştırılır ve negatif üstünlük (Φ^-), en iyi seçenek ile de karşılaştırılıp pozitif üstünlük (Φ^+) belirlenir. 5. aşamada PROMETHEE I- (Φ^+) (Φ^-) çözümlenmesi yapılır. Son aşamada ise Phi (Φ) net üstünlük değeri bulunur ve alternatifler aynı anda değerlendirilir. Buradaki Phi üstünlük değeri sayıca büyük olması karar vericiler tarafından daha çok tercih edildiğini gösterir (Rençber, 2018).

4. UYGULAMA

Bu çalışmada Türkiye’de faaliyette bulunan üç katılım bankası ile üç mevduat bankalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Literatüre bakıldığında bankaların karşılaştırılmasının yapılmasında birçok matematiksel hesaplamaların yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmada ise bankaların karşılaştırılması PROMETHEE yöntemi ile yapılmıştır ve sonuçları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Çalışmada kullanılan veriler, çalışmanın konusu dahilinde olan bankaların kendi internet siteleri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Kamuyu Aydınlatma Platformu, Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nden alınmıştır. Ayrıca PROMETHEE

yönteminin uygulamasında kriter ağırlıkları eşit öneme sahip oldukları kabul edilmiştir. Türkiye’de faaliyette bulunan ve çalışma için seçilmiş katılım bankaları şu şekildedir:

Tablo 1: Katılım Bankaları

Banka Adı	Kuruluş Yılı	Şube Sayısı	Toplam Aktifler
Albaraka Türk A.Ş.	1985	225	232,169,495
Kuveyt Türk A.Ş.	1989	443	668,168,215
Türkiye Finans A.Ş.	1991	316	240,212,941

Kaynak: TKBB, KAP, İlgili Bankaların Faaliyet Raporları, 2024

Türkiye’de faaliyette bulunan üç katılım bankasının karşılaştırılmasını yapmak üzere seçilen üç mevduat bankaları çalışmanın verimliliği açısından aktif büyüklüğü yakın olan bankalardan seçilmiştir. Türkiye’de faaliyette bulunan ve çalışma için seçilmiş mevduat bankaları ise şu şekildedir:

Tablo 2: Mevduat Bankaları

Banka Adı	Kuruluş Yılı	Şube Sayısı	Toplam Aktifler
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	1927	442	406,919,019
QNB Finansbank A.Ş.	1987	436	987,816,567
ING Bank A.Ş.	1984	103	152,787,077

Kaynak: TBB, KAP, İlgili Bankaların Faaliyet Raporları, 2024

Araştırmada kullanılan veriler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’ndan alınmıştır. Bunun yanında Kamuyu Aydınlatma Platformu, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve araştırmaya konu olan bankaların internet sitelerinde bulunan finansal raporlarından yararlanılmıştır. Hem Türkiye Bankalar Birliği’nde hem de literatürdeki incelenen çalışmaların neticesinde (Gürçay & Çakan, 2022) (Ayrıçay vd., 2013) (Yurttadur & Demirbaş, 2017) çalışma için seçilen finansal oranlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Çalışmada Kullanılan Finansal Oranlar

Sermaye Yeterlilik Oranı
Aktif Kalitesi: Duran Varlıklar / Toplam Aktifler
Likidite: Likit Aktifler / Toplam Aktifler
Kârlılık: Dönem Net Kârı / Toplam Aktifler

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2024

4.1. Sermaye Yeterlilik Oranı

Sermaye yeterlilik oranı üç temel risk unsurundan oluşmaktadır. Bu risk unsurları; kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risktir. Sermaye yeterlilik oranı bankaların bu üç temel risk unsurlarını karşılama gücünü gösterir (Önal vd., 2021). BASEL kriterlerine göre bu oranın %8’den büyük olması gerekir (Gürçay & Çakan, 2022).

Tablo 4’te bankacılık sektörünün 2018-2023 dönemlerindeki sermaye yeterlilik oranları gösterilmiştir.

Tablo 4: Sermaye Yeterlilik Oranları

Bankalar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Albaraka Türk	14,7	15	13,5	14,9	14,9	17,2
Kuveyt Türk	17,7	19,3	21,3	23	27,5	25,3
Türkiye Finans	16,6	17,3	16,6	17,8	21	25,8
Katılım Bankaları Ortalaması	16,1	17,2	17,1	18,6	21,1	22,7
Türk Ekonomi Bankası	16,9	16,9	18,5	18	18,6	16,8
QNB Finansbank	15,4	15,7	16,4	15,9	14,5	15,9
ING Bank	21,7	26,8	25,1	20,2	18,8	15,5
Mevduat Bankaları Ortalaması	18	19,8	20	18	17,3	16

Kaynak: TBB, TKBB, İlgili Bankaların Faaliyet Raporları, 2024

Tablo 4 incelendiğinde, bankaların BASEL kriterlerine göre %8'den büyük olması gereken sermaye yeterlilik oranının bu kriteri oldukça sağladıkları görülmüştür. BASEL kriterinde %8'den az olmaması gereken bu oran BDDK'ya göre en az %12 olarak uygulanır. Çalışmaya konu olan bankalara bakıldığında ise bu kriteri sağladıkları görülmüştür.

Ortalamaya bakıldığında 2020 yılındaki COVID-19 pandemisine kadar mevduat bankalarının katılım bankalarına göre daha yüksek sermaye yeterlilik oranına sahip olmasına karşın 2021 yılında mevduat bankaları katılım bankalarından biraz daha düşük sermaye yeterlilik oranına sahip olduğu görülmüştür. 2022-2023 yıllarında katılım bankalarının sermaye yeterlilik oranı ortalamaları mevduat bankalarının sermaye yeterlilik oranı ortalamasından daha yüksektir.

4.2. Aktif Kalitesi

COVID-19 piyasaları olumsuz şekilde etkilemiştir. Piyasa koşullarındaki bozulmalar ise bankaların aktif kalitesini, likiditesini, gelir-gider dengesini ve kârlılığını olumsuz etkileyecektir (Gürçay & akan, 2022). Çalışmada aktif kalitesinin ölçümü için duran varlıklar/toplam aktifler oranlaması yapılmıştır.

Tablo 5'te COVID-19 salgınından etkilenen bankacılık sektörünün aktif kalitesi gösterilmiştir.

Tablo 5: Aktif Kalitesi

Bankalar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Albaraka Türk	3,2	3,4	2,3	1,6	0,7	0,6
Kuveyt Türk	2,2	2,1	2,2	1,2	0,5	0,6
Türkiye Finans	3	2,9	1,9	1,4	0,5	0,6
Katılım Bankaları Ortalaması	2,8	2,8	2,1	1,4	0,5	0,6
Türk Ekonomi Bankası	1,1	1,6	1,2	1,1	0,7	0,6
QNB Finansbank	2,9	2,9	2,6	1,8	0,7	0,7
ING Bank	1,4	1,9	1,6	1,8	1,1	1,3
Mevduat Bankaları Ortalaması	1,8	2,1	1,8	1,6	0,8	0,8

Kaynak: TBB, TKBB, İlgili Bankaların Faaliyet Raporları, 2024

Tablo 5'e göre hem katılım bankalarının hem de mevduat bankalarının 2020 yılındaki aktif kalitesi ortalamasının önceki yılların ortalamasına göre azaldığı gözlenmektedir. Albaraka Türk ve Türkiye Finans'ın aktif kalitesi yıllara göre azalan bir oranda gerçekteşmiştir. 2020 yılında en yüksek aktif kalitesine sahip olan banka QNB Finansbank olurken, aynı yılın en düşük aktif kalitesi ise Türk Ekonomi Bankası'nın olmuştur. Özellikle 2020 yılında Türk Ekonomi Bankası hem katılım bankalarının hem de mevduat bankalarının içerisinde en düşük aktif kalitesine sahip olan banka olmuştur. 2022 yılında tüm bankaların aktif kalitelerinin önceki yıllara göre azaldığı görülmektedir. 2023 yılından en yüksek aktif kalitesine sahip olan banka ING Bank olmuştur.

4.3. Likidite

Bankalar için önemli olan kavramlardan bir diğeri ise likiditedir. Çünkü likidite, bankaların finansal sorumluluklarını yerine getirebilmeleri noktasında önem arz etmektedir. Yeterli bulunan bir likidite, bankaların kısa vadeli olarak bulunan yükümlülüklerini karşılayabilmeleri için ellerinde bulundurdukları fon anlamına gelir. Bankalar ellerinde bulunan bu fonlar ile kısa sürede gerçekteştirmeleri gereken yükümlülüklerini yerine getirirler (Aktaş & Darwish, 2021). Çalışmada likiditenin ölçümü için likit aktifler/toplam aktifler oranlaması yapılmıştır. Tablo 6'da bankaların 2018-2023 yılları arasında gerçekteşen likidite değerleri gösterilmiştir.

Tablo 6: Likidite

Bankalar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Albaraka Türk	21,2	24,5	20,7	29,1	34	39,1
Kuveyt Türk	22,7	25,4	16,9	31,5	44,1	40,6
Türkiye Finans	20,2	26,6	15,8	26,9	40,8	38,6
Katılım Bankaları Ortalaması	21,4	25,5	17,8	29,2	39,6	39,4

Türk Ekonomi Bankası	20,5	19,9	21,2	24,4	28,3	33,5
QNB Finansbank	12,6	12,5	12,9	23	29,5	27,1
ING Bank	23,3	28,9	25,3	27,1	26,1	28,8
Mevduat Bankaları Ortalaması	18,8	20,4	19,8	24,8	27,9	29,8

Kaynak: TBB, TKBB, İlgili Bankaların Faaliyet Raporları, 2024

Tablo 6 incelendiğinde, çalışma için seçilen katılım bankalarının 2019 yılında artışa geçen likidite oranlarının 2020 yılında düştüğü görülmektedir. 2020 yılında Türk Ekonomi Bankasının ve QNB Finansbank'ın likiditesinde artış görülmüştür. ING Bank ise katılım bankaları gibi 2020 yılında bir önceki yıla göre likidite oranında düşme yaşanmıştır. Tüm bankaların 2021 yılındaki likidite oranlarında gözle görülür şekilde artış yaşanmıştır. Bankaların 2018-2021 yılları arasında gerçekleşen likidite oranlarına bakıldığında katılım bankalarının ortalamasının yalnızca 2020 yılında mevduat bankalarının ortalamasına göre daha az likit olduğu görülmektedir. Mevduat bankalarının ortalamasında sadece 2020 yılında bir önceki yıla göre düşme yaşanmıştır. Diğer yıllarda likiditesi artarak devam etmiştir. 2023 yılında en yüksek likiditeye sahip olan banka Kuveyt Türk en düşük likiditeye sahip olan banka ise QNB Finansbank'tır.

4.4. Kârlılık

Bankalar da dahil olmak üzere faaliyette bulunan tüm ekonomik faaliyetlerin ortak amacı kâr elde etmektir. Piyasaların finansal durumları bankaların ne kadar kâr ne kadar zarar edeceğini önemli derecede etkilemektedir. COVID-19 salgının tüm ekonomiyi etkilemesiyle beraber bazı bankaların kârlılıkları üzerinde önemli etkisi olmuştur. Çalışmada kârlılık analizi olarak dönem net kârı/toplam aktifler olarak adlandırılan oran kullanılmıştır. Bu oran bankaların toplam varlıklarını ne derece etkin kullandığını göstermektedir. Dönem net kârı/toplam varlıklar oranı kârlılığın analizinde kullanılan oranların başında gelir. Tablo 7'de bankaların 2018-2023 yılları arasında gerçekleşen kârlılık değerleri gösterilmiştir.

Tablo 7: Kârlılık

Bankalar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Albaraka Türk	0,3	0,1	0,3	0,09	0,09	0,02
Kuweyt Türk	1,1	1	0,9	1	0,3	0,4
Türkiye Finans	0,9	0,7	0,8	0,7	0,1	0,2
Katılım Bankaları Ortalaması	0,8	0,6	0,7	0,6	0,2	0,2
Türk Ekonomi Bankası	1	0,9	0,8	0,9	0,4	0,3
QNB Finansbank	1,5	1,4	1,2	1	0,2	0,3
ING Bank	1,3	2,5	1,2	1,8	0,2	0,1
Mevduat Bankaları Ortalaması	1	1,6	1	1,2	0,2	0,2

Kaynak: TBB, TKBB, İlgili Bankaların Faaliyet Raporları, 2024

Tablo 7'e bakıldığında, QNB Finansbank'ın kârlılığı 2023 yılına kadar azalan bir oranda gerçekleşmiştir. Tüm yıllarda en az kârlılık oranına sahip olan banka Albaraka Türk olmuştur. ING Bank'ın 2019 yılında yüksek kârlılık oranına sahip olduğu ancak 2020 yılında ise bu oranın düştüğü gözlenmektedir. 2022 yılına kadar mevduat bankaları ortalamasının katılım bankalarının ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir. Katılım bankaları ve mevduat bankalarının kârlılıklarının karşılaştırıldığı bu grafiğe bakıldığında aralarındaki farkın en yüksek olduğu yılın 2019 yılı olduğu görülmektedir. Hem mevduat bankalarının hem de katılım bankalarının 2022 yılında kârlılıkları bir önceki yıla göre azalmıştır. 2023 yılında en yüksek kârlılığı olan banka Kuveyt Türk Katılım Bankası'dır.

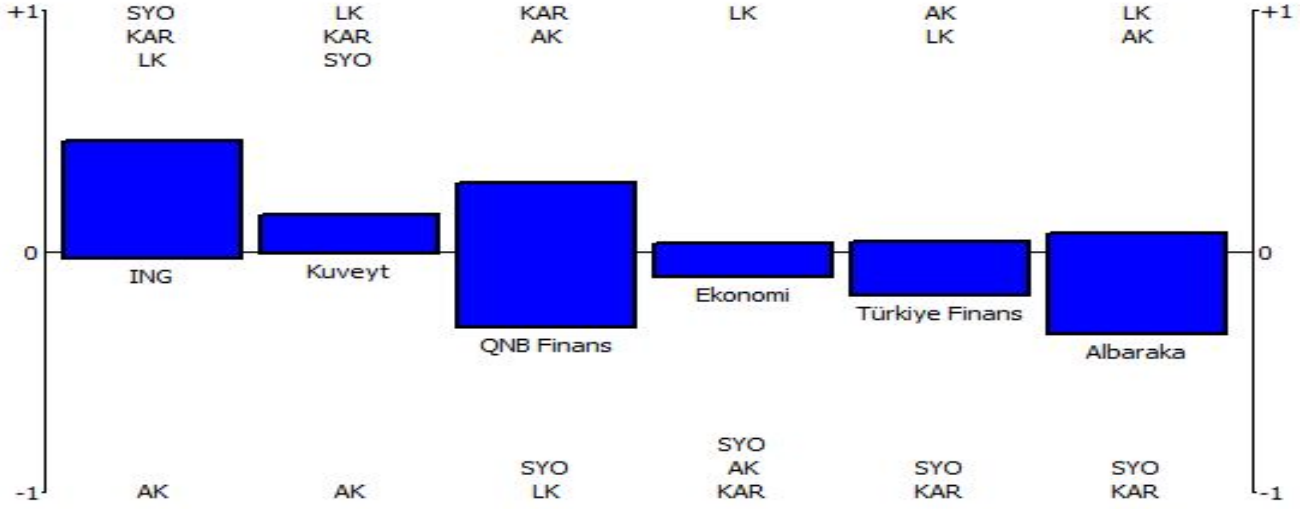
Çalışma için seçilen bankalar; 2018-2019 yılları COVID-19 öncesi, 2020-2021 yılları COVID-19 süreci, 2022-2023 yılları ise COVID-19 sonrası olmak üzere 3 başlık altında PROMETHEE analizi ile değerlendirilmiştir. Seçilen bankalar sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likidite ve kârlılığı açısından COVID-19 öncesi, COVID-19 süreci ve COVID-19 sonrası olmak üzere karşılaştırılmıştır.

4.5. COVID-19 ncesi Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması (2018-2019 Yılları)

şekil 1’de hem katılım bankalarının hem de mevduat banklarının 2018 yılında gerçekleşen verilerin karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Uygulamada değişkenlerin önem düzeyi eşit olarak kabul edilmiştir.

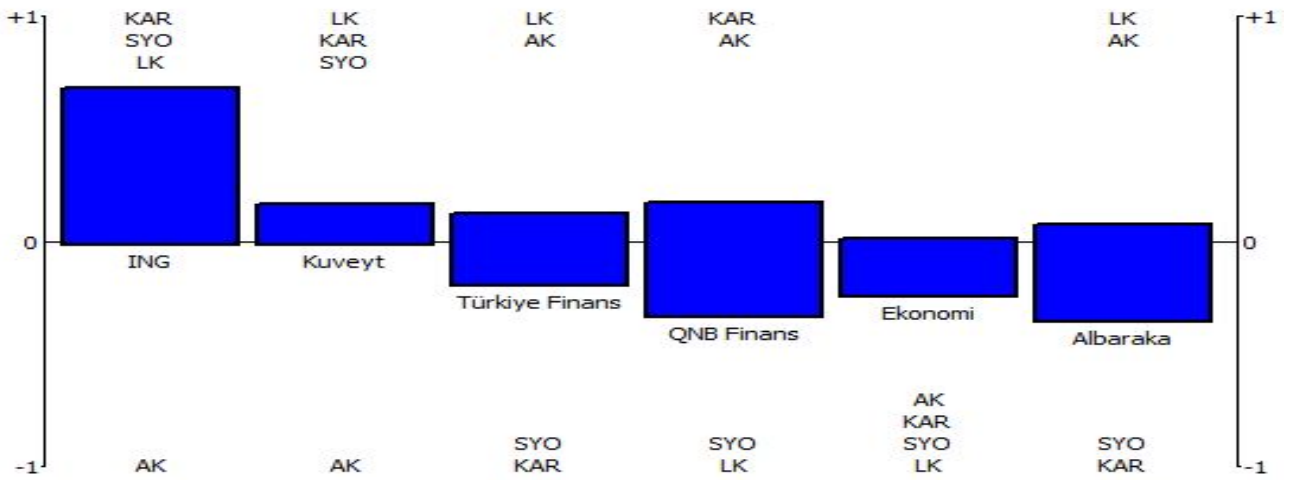
şekil 1: Bankaların performanslarının finansal oranlara göre karşılaştırılması (2018)

şekil 1’e göre, çalışmaya konu olan bankaların 2018 yılındaki likiditesi performansı açısından gcl iken sadece ONB Finansbank’ın likiditesi diğer bankalara göre performans olarak daha zayıftır. 2018 yılında Türkiye Finans ve Türk Ekonomi Bankası’nın likiditeleri ise birbirlerine çok yakın değer almıştır. Aynı yılda Albaraka Türk’ün likiditesi ve aktif kalitesi performans olarak gcl iken, sermaye yeterlilik oranı ve kârlılığı açısından performans olarak zayıftır.

şekil 2’de hem katılım bankalarının hem de mevduat banklarının 2019 yılında gerçekleşen verilerin karşılaştırılması verilmiştir.

şekil 2: Bankaların performanslarının finansal oranlara göre karşılaştırılması (2019)

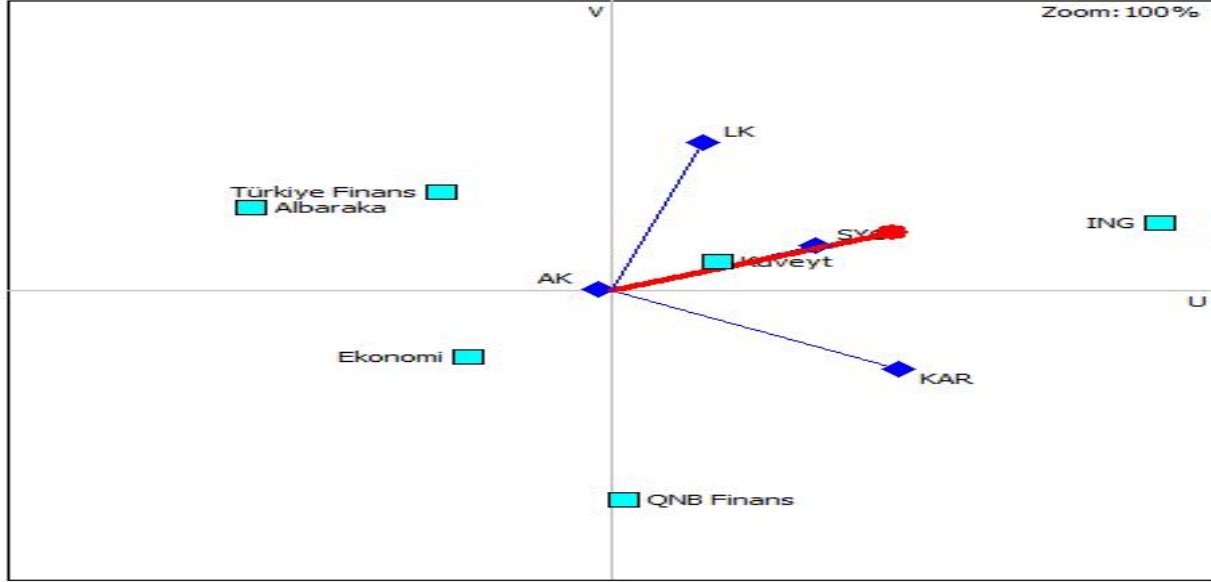

şekil 2’e göre, 2019 yılında sermaye yeterlilik oranı diğer bankalara göre performans olarak gcl olan bankalar ING Bank ve Kuveyt Türk olmuştur. Türkiye Finans, QNB Finansbank, Türk Ekonomi Bankası ve Albaraka Türk ise sermaye yeterlilik oranı açısından performansı zayıf olan

bankalardır. Türk Ekonomi Bankası ise 2019 yılında tüm oranlarda performansı en zayıf banka olmuştur. Albaraka Türk'ün 2019 yılında da performansında bir değişiklik olmamıştır. ING Bank ve Kuveyt Türk her iki yılda da benzer sonuçlar vermiştir. Her iki bankanın da hem 2018 yılında hem de 2019 yılında aktif kalitesi diğer bankaların performanslarına göre zayıftır.

Şekil 3'de Visual PROMETHEE programı kullanılarak GAIA analizi sonuçları gösterilmektedir.

Şekil 3: 2019 yılına ilişkin GAIA düzlemi

Şekil 3'e bakıldığında, Kuveyt Türk'ün sermaye yeterlilik oranı bakımından ING Bank'tan daha güçlü performans gösterdiği görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye Finans, QNB Finansbank, Türk Ekonomi Bankası ve Albaraka Türk'ün benzer sonuçlar verdiği görülmektedir. Ayrıca şekle göre 2019 yılında bankaların içerisinde en güçlü kârlılık oranına sahip olan banka ING Bank olmuştur.

Tablo 8'de bankaların 2018-2019 yıllarındaki performanslarına göre sıralamaları gösterilmiştir.

Tablo 8: Bankaların 2018-2019 yıllarına ilişkin performans sıralaması

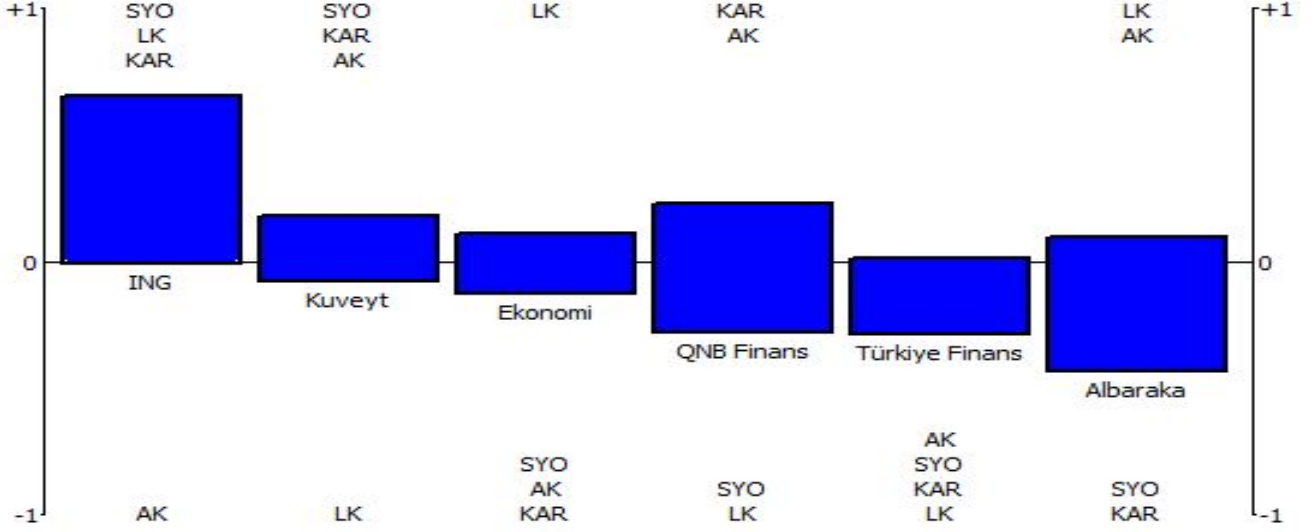
Bankalar	2018	Sıra	2019	Sıra
Kuveyt Türk	0,1383	2	0,1408	2
ING Bank	0,4228	1	0,6558	1
QNB Finansbank	-0,0458	3	-0,1741	4
Türkiye Finans	-0,1517	5	-0,0837	3
Türkiye Ekonomi Bankası	-0,0837	4	-0,2421	5
Albaraka Türk	-0,28	6	-0,2967	6

Tablo 8'e göre, 2018-2019 yıllarında Kuveyt Türk ve ING Bank'ın sıralamalarında bir değişiklik olmamıştır. 3. sırada olan ONB Finansbank 4. sıraya gerilerken, 5. sırada olan Türkiye Finans 2019 yılında 3. sırada yer almıştır. Albaraka Türk'ün ise sıralamasında herhangi bir değişiklik olmamıştır.

4.6. COVID-19 Süreci Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması (2020-2021 Yılları)

şekil 4'te hem katılım bankalarının hem de mevduat banklarının 2020 yılında gerçekleşen verilerin karşılaştırılması verilmiştir. Uygulamada değişkenlerin önem düzeyi eşit olarak kabul edilmiştir.

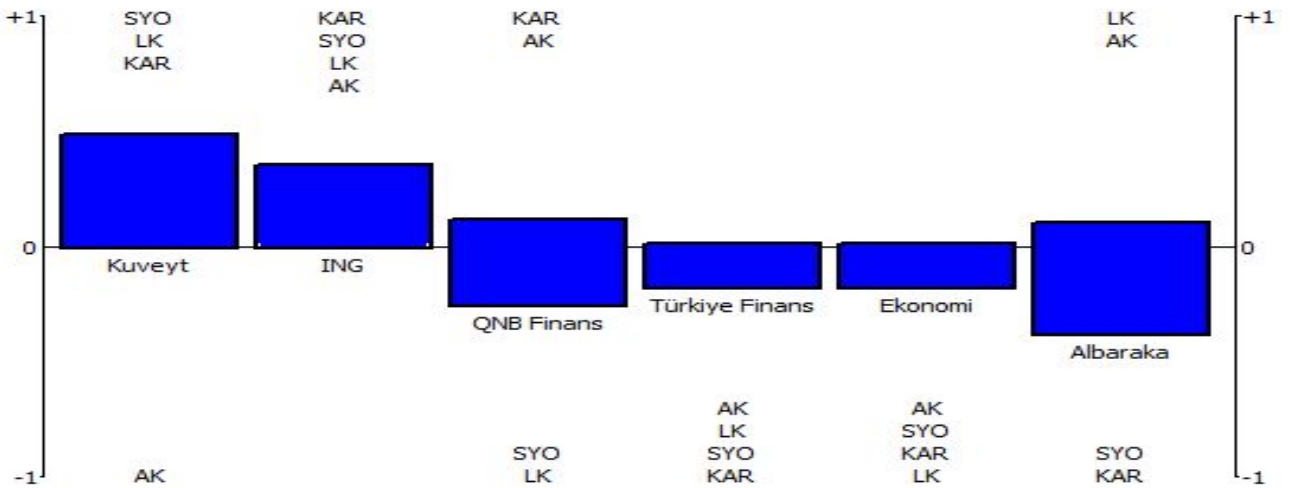
şekil 4: Bankaların performanslarının finansal oranlara göre karşılaştırılması (2020)

şekil 4'e bakıldığında 2020 yılında COVID-19 pandemisini yaşarken Kuveyt Türk'n, QNB Finansbank'ın ve Albaraka Türk'ün aktif kalitesi diğer bankalara göre performans olarak daha gcldr. 2020 yılında tüm oranlarda performans olarak en zayıf olan banka ise Türkiye Finans Katılım Bankası olmuştur.

şekil 5'te hem katılım bankalarının hem de mevduat banklarının 2021 yılında gerçekleşen verilerin karşılaştırılması verilmiştir.

şekil 5: Bankaların performanslarının finansal oranlara göre karşılaştırılması (2021)

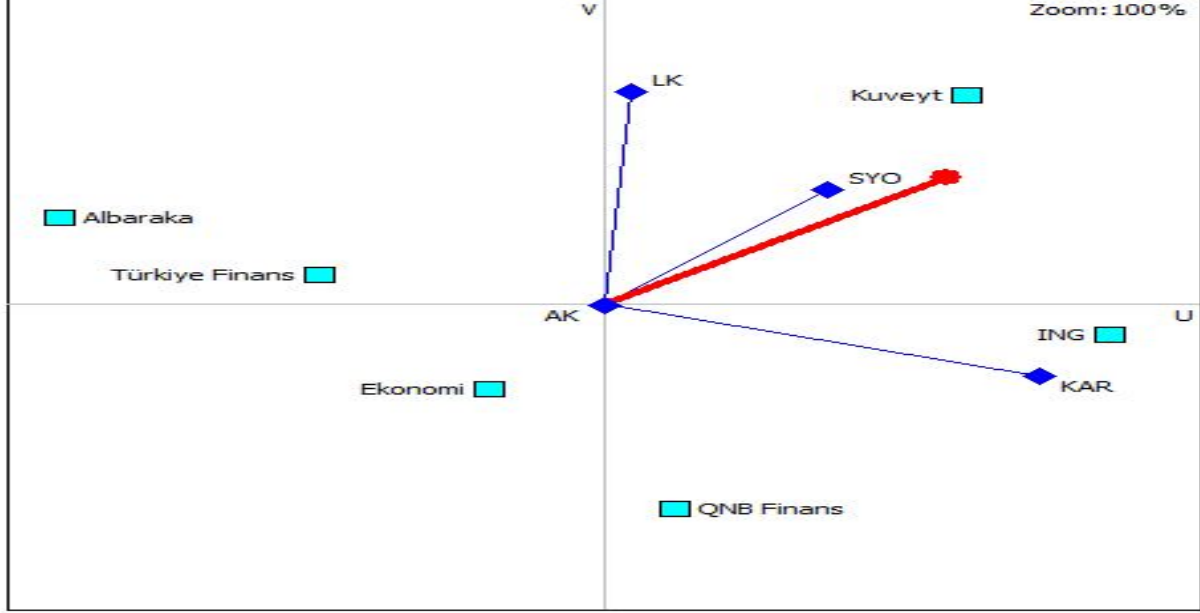

şekil 5'e göre, 2021 yılında Kuveyt Türk, ING Bank ve QNB Finansbank'ın kârlılıkları performans olarak gclyken, Türkiye Finans'ın, Türk Ekonomi Bankası'nın ve Albaraka Türk'ün krlılıkların zayıf olduğu görülmektedir. 2021 yılında ING Bank'ın tüm oranları performans olarak

güçlüdür. Türkiye Finans'ın ve Türk Ekonomi Bankası'nın ise 2021 yılındaki performansları diğer bankalara göre zayıftır.

Şekil 6'da Visual PROMETHEE programı kullanılarak GAIA analizi sonuçları gösterilmektedir.

Şekil 6: 2021 yılına ilişkin GAIA düzlemi

Şekil 6'ya göre, tüm bankalar arasında en yüksek likidite ve sermaye yeterlilik oranına sahip olan banka Kuveyt Türk Katılım Bankası olmuştur. ING Bank ise kârlılığı en yüksek olan bankadır. Albaraka Türk, Türkiye Finans, Türk Ekonomi Bankası ve QNB Finansbank benzer sonuçları vermiştir.

Tablo 9'da bankaların 2020-2021 yıllarındaki performanslarına göre sıralamaları gösterilmiştir.

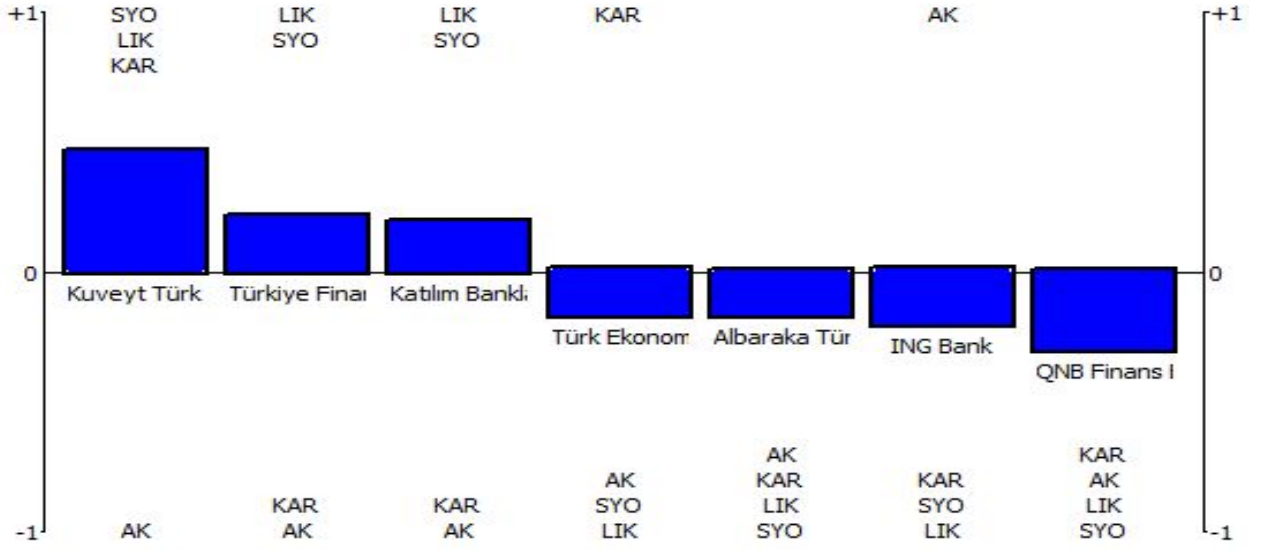
Tablo 9: Bankaların 2020-2021 yılına ilişkin performans sıralaması

Bankalar	2020	Sıra	2021	Sıra
Kuveyt Türk	0,088	2	0,4645	1
ING Bank	0,6302	1	0,3365	2
QNB Finansbank	-0,0638	4	-0,1502	3
Türkiye Finans	-0,2844	5	-0,1788	4
Türk Ekonomi Bankası	-0,0272	3	-0,1798	5
Albaraka Türk	-0,3429	6	-0,2921	6

Tablo 9'a bakıldığında, ilk olarak 2018-2019-2020 yıllarında 2. sırada yer alan Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın 2021 yılında 1. sırada yer aldığı görülmektedir. ING Bank ise 2021 yılında 2. sırada yer almıştır. QNB Finansbank 4. sıradan 3. sıraya gelirken, Türk Ekonomi Bankası ise 2020 yılında 3. sıradayken 2021 yılında 5. sırada yer almıştır. Albaraka Türk'ün hem 2020 yılındaki hem de 2021 yılındaki sonrasındaki sıralamasında bir değişiklik olmamıştır.

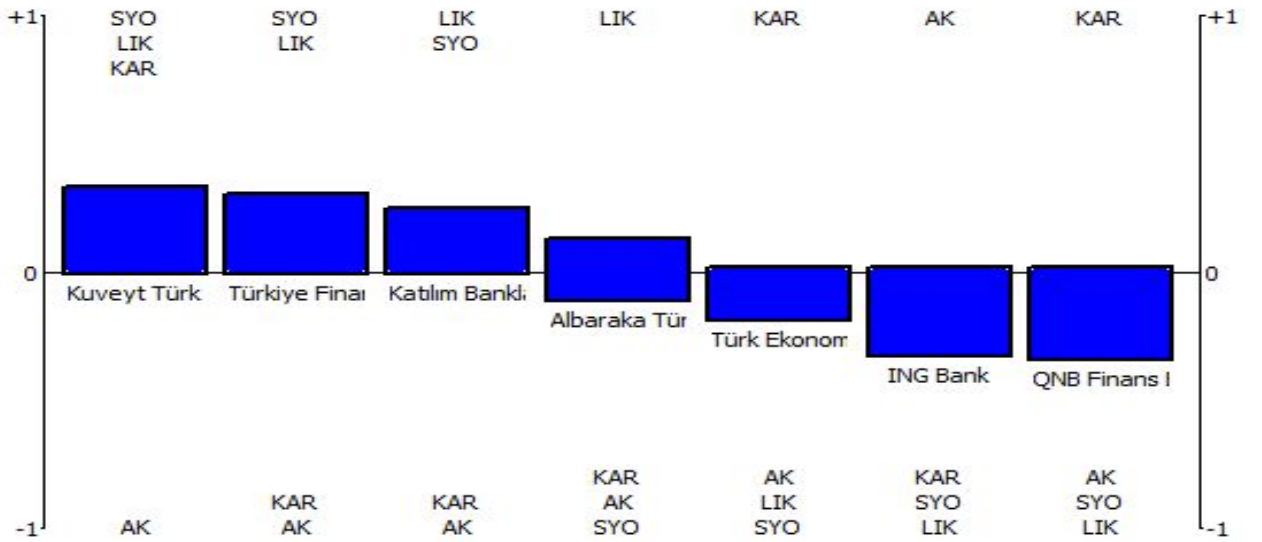
4.7. COVID-19 Sonrası Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması (2022-2023 Yılları)

Şekil 7'de hem katılım bankalarının hem de mevduat bankalarının 2022 yılında gerçekleşen verilerin karşılaştırılması verilmiştir. Yapılan bütün uygulamalarda değişkenlerin önem düzeyleri tamamı için eşit olarak alınmıştır.

Şekil 7: Bankaların performanslarının finansal oranlara göre karşılaştırılması (2022)

Şekil 7'e göre, 2022 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Türk Ekonomi Bankası'nın karlılıkları performans olarak gcl iken, Albaraka Türk ve QNB Finansbank'ın tüm oranlarının performans olarak zayıf olduğu görülmektedir. 2022 yılında ING Bank'ın sadece aktif kalitesi performansı zayıf olarak gerçekleşmiştir. Türkiye Finans alışma için seçilen katılım bankalarının ortalaması ile benzer sonuçlar içermektedir.

Şekil 8'de hem katılım bankalarının hem de mevduat banklarının 2023 yılında gerçekleşen verilerin karşılaştırılması verilmiştir.

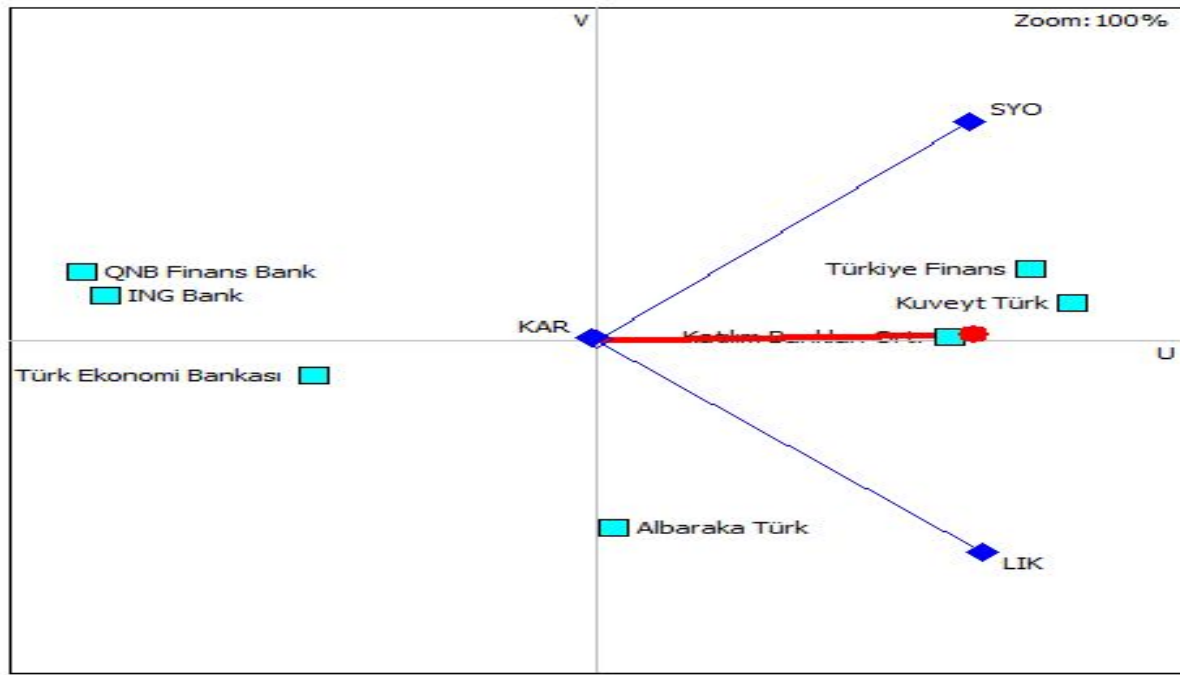
Şekil 8: Bankaların performanslarının finansal oranlara göre karşılaştırılması (2023)

Şekil 8'e bakıldığında, 2022 yılında tüm oranları performans olarak zayıf olan QNB Finansbank'ın, 2023 yılında karlılığının performans olarak yükseldiği görülmektedir. Albaraka Türk'n sadece likiditesi performans olarak gcl iken diğer oranlarının performans olarak zayıf olduğu görülmektedir. Kuveyt Türk'ün sermaye yeterlilik oranı, likiditesi ve karlılığının performans olarak gcl olduğu görülürken, aktif kalitesinin zayıf olduğu görülmektedir.

Şekil 9'da Visual PROMETHEE programı kullanılarak GAIA analizi sonuçları gösterilmektedir.

Şekil 9: 2023 yılına ilişkin GAIA düzlemi

2023 yılına ilişkin GAIA düzlemine bakıldığında, Türkiye Finans Katılım Bankası ve Kuveyt Türk Katılım Bankası'nın sermaye yeterlilik oranı ve likidite açısından diğer bankalara göre güçlü olduğu görülmektedir. Albaraka Türk'ün likiditesi performans olarak yüksektir. Türk Ekonomi Bankası ve QNB Finansbank'ın karlılıkları güçlü iken, ING Bank'ın ise aktif kalitesinin performans olarak güçlü olduğu görülmektedir.

Tablo 10'da bankaların 2022-2023 yıllarındaki performanslarına göre sıralamaları gösterilmiştir.

Tablo 10: Bankaların 2022-2023 yılına ilişkin performans sıralaması

Bankalar	2022	Sıra	2023	Sıra
Kuveyt Türk	0,4533	1	0,3153	1
Türkiye Finans	0,2039	2	0,2865	2
Albaraka Türk	-0,1719	4	0,0059	3
Türk Ekonomi Bankası	-0,1699	3	-0,1876	4
ING Bank	-0,2023	5	-0,3162	5
QNB Finansbank	-0,2999	6	-0,3371	6

Bankaların performanslarının sıralandığı Tablo 10'a bakıldığında, 3. sırada yer alan Türk Ekonomi Bankası 2023 yılında 4. sırada yer alarak performansının zayıfladığı görülmektedir. Albaraka Türk Katılım Bankası 2022 yılında 4. sırada iken 2023 yılında 3. sıraya yükselmiştir. Kuveyt Türk, Türkiye Finans, ING Bank ve QNB Finans Bank'ın hem 2022 yılında hem de 2023 yılında performanslarında bir değişiklik olmayarak sıralamalarının değişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

5. SONUÇ

Dünya tarihine bakıldığında insanlığı derinden etkileyen birçok sağlık problemleri yaşanmıştır. Yaşanan sağlık problemleri sadece insan hayatını etkilemekle kalmamış daha birçok faktörleri de etkilemiştir. Sağlık problemleri sonucunda çoğu insan hayatını kaybetmiştir. Yoksulluk meydana gelmiş ve bu durum insanlığı derinden etkilemiştir. Bazı sektörler olumsuz şekilde etkilenirken bazı sektörler ise kendine yeni faaliyet alanları bulmuştur. Sağlık sorunlarına bir yenisi ise

Çin'in Wuhan kentinde, 2019 yılının son aylarında ortaya çıkan COVID-19'dur. İsminin 19 olarak nitelendirilmesinin sebebi 2019 yılında ortaya çıkmasıdır. Kısa süre içerinde tüm dünyayı etkisi altına alan bu virüsün Türkiye'ye uğraması kaçınılmaz olmuştur. nce bir sağlık krizi olarak ortaya çıkan bu virüs kısa zaman içerisinde ekonomiyi de etkilemiştir.

Ekonomiyi derinden etkileyen COVID-19'un bankaları ne derece etkilediği merak konusu olmuştur. Çünkü finansal piyasaların en önemli kurumlarından biri bankalardır. Bankalar topladıkları fonları fon gereksinimi olan kişilere aktararak ekonomide srekliyi sağlayan önemli kurumlardır. Bu önemli durumdan yola çıkarak COVID-19'un bankaları ne derecede etkilediği araştırılmak istenmiştir. Çalışma için farklı çalışma prensipleri olan katılım bankaları ile mevduat bankaları örneklem olarak alınmıştır. Çalışmada üç katılım bankaları ile üç mevduat bankalarının finansal verileri toplanmıştır. Örneklem olarak katılım bankalarından Kuveyt Türk, Türkiye Finans ve Albaraka Türk seçilmiştir. Katılım bankaları ile karşılaştırılmak istenen mevduat bankaları ise çalışmanın ulaşacağı sonuçların verimliliği açısından aktif büyüklüğü bakımından katılım bankalarına en yakın olan bankalardan seçilmiştir. Bu bankalar ING Bank, Türk Ekonomi Bankası ve QNB Finansbank'tır.

Çalışma için bankaların 2018-2023 yıllarında gerçekleşen yıllık finansal verileri alınmıştır. Bu veriler sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likiditesi ve krliliği bakımından incelenmiş ve PROMETHEE yöntemi ile performans yönünden karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışmada; 2018-2019 yılları pandemi öncesi, 2020-2021 yılları pandemi süreci, 2022-2023 yılları ise pandemi sonrası olmak üzere analiz gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada COVID-19 pandemi öncesi olarak ifade edilen 2018-2019 yıllarına bakıldığında hem katılım bankalarının hem de mevduat bankalarının yeterli sermaye yeterlilik oranına sahip olduğu ve aralarında anlamlı bir farkın olmadığı grlmştir. Bu sonuç Yurttağur ve Demirbaş'ın 2017 yılında ele aldıkları çalışmalarını desteklemektedir. Aynı yılda katılım bankalarının ortalama aktif kalitesi mevduat bankalarının ortalama aktif kalitesinden daha yüksek olduğu grlmştir. 2018-2019 yıllarında hem katılım bankaları hem de mevduat bankaları yüksek likiditeye sahiptir. 2019 yılında performans olarak en güçlü banka ING Bank olurken, performansı en zayıf banka Albaraka Türk olmuştur.

Çalışmada COVID-19 pandemi süreci olarak ifade edilen 2020-2021 yıllarına bakıldığında, sermaye yeterlilik oranına göre hem katılım bankaları hem de mevduat bankaları yeterli sermaye yeterlilik oranına sahip olduğu grlmştir. Ancak 2021 yılında katılım bankalarının sermaye yeterlilik oranı mevduat bankalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Aktif kalitesine bakıldığında katılım bankalarının ortalamasının COVID-19'dan önce (2018-2019 yılları) mevduat bankalarının ortalamasına göre daha yüksek orana sahipken COVID 19'un yaşandığı 2020 yılında söz konusu oranda azalma yaşanmış ve bu azalma 2021 yılında da devam etmiştir. Mevduat bankalarının aktif kalitesi COVID-19'un yaşandığı yıl olan 2020'de azalmış ve 2021 yılında da bu azalış devam etmiştir. 2020 yılı likidite oranlarına bakıldığında her iki bankacılık türünde bir önceki yıla göre azalma yaşanmıştır. Katılım bankaları 2020 yılında yaşanan pandemiden likidite oranı açısından olumsuz etkilendiği söylenebilir. 2021 yılında hem katılım bankalarının hem de mevduat bankalarının likidite oranlarının arttığı görülmektedir. Krlilik açısından yapılan karşılaştırmaya göre genel olarak mevduat bankalarının krliliği katılım bankalarının krliliğinden daha yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Yalnız pandeminin yaşandığı 2020 yılında katılım bankalarının krlilik oranında bir yükseliş görülürken mevduat bankalarının 2020 yılındaki krlilik oranında azalma olduğu görülmektedir. Bu durumda mevduat bankalarının katılım bankalarına göre karlılık açısından pandemiden olumsuz etkilendiği söylenebilir. 2021 yılına bakıldığında katılım bankalarının sermaye yeterlilik oranı ve likidite açısından performanslarının daha güçlü olduğunu, mevduat bankalarının ise 2021 yılında aktif kalitesinin ve krliliğinin daha güçlü olduğu söylenilir. Bunun yanında bankaların 2021 yılındaki sıralamalarına bakıldığında Kuveyt Türk, QNB Finansbank ve Türkiye Finans'ın salgın sürecinden olumlu etkilendiği ve performans sıralamalarının yükseldiği, ING Bank ve Türk Ekonomi Bankası'nın ise performans sıralamalarının gerilediği ve pandemiden olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Çalışmada COVID-19 pandemi sonrası olarak ifade edilen 2022-2023 yıllarına bakıldığında, katılım bankalarının performanslarının mevduat bankalarının performanslarına göre daha güçlü olduğu

söylenbilir. 2023 yılında çalışma için seçilen tüm katılım bankalarının likiditesi mevduat bankalarına göre performans bakımından daha güçlü olduğu ifade edilmektedir. Ancak söz konusu yılda katılım bankalarının aktif kalitesi mevduat bankalarına göre daha zayıftır. Bu sonuç Tuncay 2018 yılında yaptığı çalışmasını desteklemektedir. 2023 yılında aktif kalitesi performans olarak güçlü olan tek banka ING Bank'tır. 2022-2023 yıllarında mevduat bankaları ile katılım bankalarının karlılıkları eşit çıkmıştır. Ancak 2021 yılına göre mevduat bankalarının karlılık ortalamasında hızlı bir düşüş görülmüştür. Bu durum katılım bankalarının karlılığının mevduat bankalarının karlılık ortalamasına göre daha iyi olduğunu göstermektedir. Ulaşılan bu sonuç Korkmaz, Taş ve Zeytinoglu'nun 2019 yılında yaptıkları çalışmanın sonucunu desteklemiştir.

Çalışma için seçilen katılım bankalarının ve mevduat bankalarının 2018-2023 yılları arasındaki sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likiditesi ve kârlılığa dayalı performansları PROMETHEE yöntemine göre karşılaştırılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre; Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Albaraka Türk'ün pandemi sürecinden olumlu etkilenip analiz sonucundaki sıralamalarının yükseldiği; ING Bank, QNB Finansbank'ın pandemiden olumsuz etkilenip sıralamalarının gerilediği; Türk Ekonomi Bankası'nın ise sıralamasında bir değişikliğin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, katılım bankaları mevduat bankalarına göre daha yüksek performans gösterdiği görülmektedir. Çalışmada, katılım bankalarının sektördeki payını artırması, Türkiye'de faaliyette bulunan katılım bankalarının sayısının artması gerektiği ve katılım bankalarının mevduat bankalar ile kolaylıkla rekabet edebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

COVID-19 sürecinde katılım bankalarının ve mevduat bankalarının finansal performanslarının ne derece etkilendiğini araştırmak amacıyla yapılan çalışmada vaka sayılarının artmasından dolayı çalışmanın bulguları kısıtlar çerçevesinde değerlendirilmelidir. Ayrıca incelenen periyotta faaliyet gösteren katılım bankalarının sayısının sınırlılığı çalışmanın en önemli kısıtıdır. Gelecekteki çalışmalar, daha fazla mevduat ve katılım bankaları ve daha fazla gözlem yılı ile gerçekleştirilebilir. Çalışmanın pandemi dönemi tamamen sona erdiğinde uzun dönemi kapsayacak şekilde yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Etik Beyan: Bu çalışmada "Etik Kurul" izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı % 40, 2. Yazarın katkı oranı % 30, 3. Yazarın katkı oranı ise % 30'dur.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the "Ethics Committee" was used.

Author Contributions Statement: 1st author's contribution rate is 40%, 2nd author's contribution rate is 30%, 3rd author's contribution rate is 30%.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors.

KAYNAKÇA

Aktaş, M., & Darwish, Z. (2021). Türkiye'de Katılım ve Kamu Bankacılık Sektörlerinin Performans Analizi. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 285-299. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2078588>

Akyüz, F., Soba, A. Ş., & Yeşil, T. (2020). Katılım Bankalarının CAMELS Analizi Yöntemiyle Finansal Performanslarının Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 145-166. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1162465>

Albaraka Türk Katılım Bankası. (2024). Erişim adresi: <https://www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/2022-faaliyet-raporu.pdf>

Aydemir, R., Kadioğlu, M. K., & Övenç, G. (2022). Türkiye'deki Geleneksel ve Katılım Bankacılığının Karşılaştırmalı Analizi: Ücret ve Komisyon Gelirleri, Mevduat Faizleri ve

- Kârlılık. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 78-105. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2117159>
- Ayrıçay, Y., Yardımcıoğlu, M., & Demir, B. (2015). Mevduat ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. 1-18. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/download/article-file/107712>
- Bağcı, H., & Rençber, . F. (2014). Kamu Bankaları ve Halka Açık zel Bankaların Promethee Yöntemi ile Kârlılıklarının Analizi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39-47. <http://aksarayiibd.aksaray.edu.tr/tr/download/article-file/209407>
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu. (2024). Erişim adresi: <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/77>
- öllü, D. A. (2021). Katılım bankaları mı? Geleneksel bankalar mı? COVID-19 salgınının finansal performans üzerindeki etkisine ilişkin bir değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 477-488. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1568716>
- Doğan, M. (2021). Covid-19 Öncesi ve Sonrası Dönemlerinde Tarım, Sanayi ve Turizm Sektörleri Kamu, Mevduat ve Katılım Bankalarının Kredi Performanslarına Etkisi. *Academic Knowledge*, 249-266. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1956497>
- Dünya Sağlık Örgütü. (2024). Erişim adresi: <https://covid19.who.int/>
- Eke, V., & Sevinç, H. (2021). Türkiye'deki Katılım Bankalarının Etkinlik Analizi: Özel ve Kamu Bankalarına Dayalı Bir Karşılaştırma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 434-451. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1976314>
- Ersoy, H., Gürbüz, A. O., & Erdoğan, M. F. (2020). COVID 19'un Türk Bankacılık ve Finans Sektörü Üzerine Etkileri, Alınabilecek Önlemler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı*, 146-173. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1165951>
- Ertürkmen, G., & Bolat, İ. (2020). Türkiye'deki zel Sermayeli Mevduat Bankaları ile Katılım Bankalarının Aktif Kalitesi ve Karlılık Oranlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma. *R&S- Research Studies Anatolia Journal*, 19-36. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/953347>
- Güler, S. (2019). Banka Karlılık Oranlarının Panel Veri Analizi İle Değerlendirilmesi: Türkiye'de Faaliyet Gösteren Mevduat ve Katılım Bankalarının Araştırılması. *İzmir Democracy University Social Sciences Journal Idusos*, 173-190. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/913426>
- Gürçay, H. R., & akan, C. D. (2022). COVID 19 Sürecinde Katılım Bankaları ile zel Mevduat Bankalarının Performans Değerlendirmesi: Türkiye Örneği. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Ugulamaları Dergisi*, 1-25. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2226771>
- ING Bank. (2024). Erişim adresi: <https://www.ing.com.tr/tr/ing/hakkimizda/senhayatiniyasa>
- Kahraman, Y. E. (2020). Katılım Bankacılığının Türkiye'deki Gelişimi ve Geleceği. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 55-71. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1250507>
- Kamuyu Aydınlatma Platformu. (2024). Erişim adresi: <https://www.kap.org.tr/tr/sirket-finansal-bilgileri/4028e4a1415f4d9b01416003716f3d03>
- Korkmaz, G., Taş, Y., & Zeytinoğlu, E. (2019). Katılım Bankaları ve Ticari Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türk Bankacılık Üzerine Bir Araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 666-680. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/678276>
- Kuveyt Türk Katılım Bankası. (2024). Erişim adresi: <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-6790.vsf>

- Osanmaz, M. N. (2020). Katılım Bankacılığında Ürün Çeşitliliğinin Değerlendirilmesi ve Geleneksel Bankacılık Uygulamaları ile Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep
- Önal, S., Eraslan, S., & Özdoğan, H. A. (2021). Türkiye'deki Özel ve Kamu Katılım Bankalarının 2015-2020 Dönemi Karlılıklarının Oran Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. 109-124. <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/tr/download/article-file/1672825>
- Özbek, Ö. E., Hazar, A., & Babuşcu Ş., (2021). COVID-19 Öncesi ve Sonrası Türk Bankacılık Sektörünün Bankometer Yöntemi İle Analizi. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7-26. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2076616>
- QNB Finansbank. (2024). Erişim adresi: <https://www.qnbfinsbank.com/medium/document-file-3709.vsf>
- Rençber, Ö. F. (2018). İllerin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Gelişmişliklerine Göre Sıralanması: Promethee Yöntemi ile Örnek Uygulama. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 293-312. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/475287>
- Şekeroğlu, S., & Özer, K. (2017). Bankacılık Sektöründe Yükselen Değer: Katılım Bankacılığı. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, 15-25. <https://www.acarindex.com/pdfs/6237>
- Tuncay, M. (2018). Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 160-176. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/455316>
- Türk Ekonomi Bankası. (2024). Erişim adresi: <https://www.teb.com.tr/UPLOAD/PDF/2022/bagimsizdenetim/TEB%20Faaliyet%20Raporu%202022.pdf>
- Türkiye Bankalar Birliği. (2024). Erişim adresi: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>
- Türkiye Bankalar Birliği. (2024). Erişim adresi: https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp
- Türkiye Finans Katılım Bankası. (2024). Erişim adresi: https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/FinansalRaporlar/Attachments/72/TURKIYE_FINANS_TR22_Final.pdf
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2024). Erişim adresi: <https://tkbb.org.tr/sayfa/yayinlar/tkbb-yayinlari>
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2024). Erişim adresi: https://tkbbegitim.org.tr/Documents/Turk_Finans_Sisteminde_Katilim_Bankaciligi-Mart_2021_REVIZE_25.06.2021.pdf
- Türkiye Katılım Bankaları Birliği. (2024). Erişim adresi: <http://veripetegi.tkbb.org.tr/>
- Yurttadur, M. (2021). COVID 19 Pandemisinin Katılım Bankalarının Karlılıklarına Etkileri. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Dergisi*, 2285-2297. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2024796>
- Yurttadur, M., & Demirbaş, H. (2017). Türkiye'de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *İGÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 89-117. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/358145>